سرمقاله

زمان واقع گرایی در سیاستگذاری رفاه اجتماعی

ادامه از صفحه ۱

... اذعان مکرر رئیس محترم جمهور به اهمیت رفع تحریم‌های بین‌المللی، نشان دادن حجم مشکلات و گرفتن نوک پیکان آن به سوی ضعف مسوولان و دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط، اذعان به فقدان ظرفیت‌های بودجه‌ای و اجرایی نظام بوروکراتیک کشور در حل مشکلات و تاکید بر اهمیت تقش مردم در بروز رفت از وضعیت فعلی، از جمله مواردی است که به‌طور مکرر و به نظر صادقانه یارها توسط ایشان مورد اشاره قرار گرفته‌اند.

در این فضا لازم است این روحیه واقع‌گرایانه در همه عرصه‌های سیاستگذاری از جمله رفاه اجتماعی نیز مورد توجه قرار گیرد و دولت وقت و تمرکز خود را بر موضوعاتی که گرهی از مشکلات کشور باز کند و دستاورد ملموسی داشته باشد، بگذارد. در این شرایط سوال آن است که هدف اصلی سیاستگذاری رفاه اجتماعی کشور چه باید باشد؟ برنامه هفتم توسعه پاسخ این سوال را در ماده (۳۰) ارائه داده است که در آن برخی شاخص‌ها را به‌عنوان هدف نظام رفاه اجتماعی مطرح کرده است. از جمله در این ماده تکلیف شده است که نرخ فقر مطلق از ۳۰ درصد فعلی به صفر درصد برسد! با توجه به شرایط موجود، به نظر می‌رسد این مصوبه خود می‌تواند اولین انحراف و پرت شدن از واقعیت (اگرچه گفتن آن تلخ است) باشد. بر اساس برآوردها، اگر نابرابری افزایش نیابد (یعنی ضریب جینی ثابت بماند)، هر ۳ درصد رشد درآمد سرانه می‌تواند یک واحد درصد از میزان فقر کم کند. یعنی اگر قرار باشد نرخ فقر مطلق به مقدار آن در سال ۹۶ (۲۰ درصد) برگردد، لازم است درآمد سرانه ۲۰ درصد افزایش داشته باشد که خود مستلزم تحقق رشد اقتصادی ۸ درصدی برای سه سال پیاپی است. به عبارت دیگر، حتی در شرایط ایده‌آل یعنی تحقق اهداف رشد اقتصادی مد نظر برنامه هفتم نیز، نرخ فقر مطلق در کشور با نرخ هدف برنامه هفتم حدود ۲ درصد فاصله خواهد داشت. بنابراین به نظر می‌رسد از محل رشد اقتصادی امکان رفع کامل فقر در افق برنامه ممکن نیست.

از طرف دیگر، اگر قرار باشد جمعیت فقرای فعلی از طریق حمایت‌های دولتی از فقر خارج شوند نیز منابع کافی برای آن وجود ندارد. در حال حاضر ۲۵/۵ میلیون فقیر در کشور وجود دارد که برای پرداخت مستمری به اندازه سرانه نهادهای حمایتی (۲۰ درصد حداقل دستمزد) به این جمعیت، تنها در سال اول لازم است ۴۵۰ همت در نظر گرفته شود و اگر قرار باشد به اندازه خط فقر به آنها پرداخت شود تا از خروج از فقر آنها اطمینان حاصل شود، به حدود ۱۶۰۰ همت منابع مالی نیاز است که واضح است چنین منابعی در دسترس نیست. بنابراین در شرایط فعلی رفع کامل فقر مطلق در افق برنامه هفتم مقدور نیست و قرار دادن آن به‌عنوان هدف اصلی دستاورد ماموسی برای دولت در پی نخواهد داشت. با نگاهی واقع‌بین‌تر، بهتر است دولت بر اهداف خردتر اما دست‌یافتنی و البته مرتبط با فقر متمرکز شود. به‌عنوان یک هدف جایگزین، دولت می‌تواند بر موضوعاتی نظیر رفع سوءتغذیه و عدالت آموزشی متمرکز شود که چندی از آنکه قابلیت سنجش بیشتری دارند امکان تحقق آنها بالاست. علاوه بر این، در صورت در دسترس قرار گرفتن چنین هدفی، با توجه به محدودیت‌های بودجه‌ای موجود، امکان هدفمند کردن آن برای گروه‌های خاص نظیر کودکان هم به لحاظ نظری قابل دفاع است و هم عملی است. در این بستر امکان استفاده از ظرفیت مشروطسازی حمایت‌ها (به موضوعاتی نظیر آموزش و سلامت) که تجربه جهانی بیش از ۶۰ کشور کارآیی نسبی آن را نشان می‌دهد نیز وجود خواهد داشت.

در حال حاضر برخی آمارها نشان می‌دهد که بیش از ۷۰ درصد کودکان زیر ۱۲ سال در خانواده‌هایی عضو هستند که سرانه حداقلی ۲۱۰۰ کیلوکالری انرژی روزانه را دریافت نمی‌کنند؛ بیش از ۹۸۲ هزار کودک بازمانده از تحصیل هستند و میانگین نمرات دانش‌آموزان ۹.۹ است. این آمارها در واقع نشان از وخامت اوضاع تغذیه و آموزش کودکان دارد و ضرورت توجه به آن را نشان می‌دهد. اگر به‌موقع برای تغذیه و آموزش کودکان چاره‌جویی نشود، خروج از فقر سخت‌تر می‌شود و احتمال تداوم نسلی فقر افزایش می‌یابد. از طرفی تغذیه و آموزش مناسب از الزامات تحقق رشد اقتصادی بلندمدت هستند. همچنین، توجه همزمان به ابعاد مختلف فقر می‌تواند هزینه‌های حمایت‌های اجتماعی دولت را کاهش و کارآیی آن را افزایش دهد و خطای شناسایی قشرترین فقرا را نیز کاهش دهد.

در این راستا، اخیراً مرکز پژوهش‌های مجلس طرحی با عنوان اتحاد (ارتقای تغذیه و حمایت از آموزش دولتی) ارائه کرده است که به‌طور مشخص دو موضوع تغذیه و آموزش دولتی را هدف‌گذاری می‌کند و معطوف به دو گروه جمعیتی کودکان و فقرای شدید است. این طرح خود شامل دو برنامه «ارتقای تغذیه و کالابرگ الکترونیک (اتکا)» و «حمایت اجتماعی مدرسه‌محور (حامد)» است.

در برنامه اتکا موضوع تغذیه کودکان زیر ۶ سال و حمایت غذایی از قشرترین فقرا (افراد تحت پوشش نهادهای حمایتی و فقرای شدیدی که توسط خیرین شناسایی می‌شوند) از طریق اعطای یارانه تشویقی کالابرگ که معادل یارانه نقدی فعلی است، پیگیری می‌شود. برنامه حامد هم به گرفته از یک برنامه آزمایشی است که قبلاً در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ توسط وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در شهر هرسین کرمانشاه اجرا شده و نتایج قابل توجهی داشته است. بر مدارس ابتدایی با نرخ فقر بالای ۷۰ درصد تمرکز دارد و هدف آن «تبدیل مدارس با تمرکز فقر بالا به مدارس با عملکرد بالا» از طریق ارائه خدمات آموزشی مکمل، تغذیه روزانه، مددکاری اجتماعی و حمایت و توانمندسازی کودک و خانواده است. براساس این پیشنهاد در هر دو طرح دولت مکلف است حمایت‌های مذکور را برای خانوارهایی که به‌صورت منظم واکسیناسیون و تن‌سنجی کودکان خود را در مراکز بهداشت انجام می‌دهند و فرزندانشان در مدرسه حضور دارند، انجام دهد.

تجربه حمایت‌های مشروط در دنیا تجربه نسبتاً موفقی بوده است و اگرچه ملاحظاتی درباره آنها وجود دارد، به‌طور کلی قابل دفاع هستند. از جمله مکزیک با اجرای برنامه پروگرسا که از سال ۱۹۹۷ و برای اولین بار (در کل جهان) آغاز شد، توانست ۲۰ درصد نرخ ثبت نام دختران در دوره متوسطه را افزایش دهد. یا بر اساس برآورد بانک جهانی، برزیل با اجرای برنامه حمایت نقدی مشروط بولسا فامیلیا توانست طی سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۴، نرخ فقر این کشور را ۱۶ درصد کاهش دهد. مهم‌ترین ویژگی طرح مرکز پژوهش‌های مجلس با طرح‌های مشابه آن، واقع‌گرایی سیاستی و تمرکز بر مسائل اصلی با لحاظ محدودیت‌های موجود است. تجربه نشان داده است که وعده‌های عوام‌پسندی نظیر پوشش حداکثری اقشار مختلف یا جبران قدرت خرید همه گروه‌های جمعیتی (که زمزمه‌های آن در موضوعاتی نظیر پرداخت نقدی یارانه از ترجیحی شنیده می‌شود)، اگر هم در کوتاهمدت دارای آثار مثبتی باشند، با توجه به محدودیت‌های مالی دولت در بلندمدت به ضد خود تبدیل می‌شوند.

بهترین کار آن است که دولت از یک طرف در این نهفته که همه مشکلات نظام حمایتی را به تحقق رشدهای اقتصادی بالا و پایدار احاله دهد به‌ویژه آنکه کودکانی که امروز با مشکلات آموزش نامناسب و تغذیه ناکافی مواجه هستند، به‌عنوان نیروی کار آتی خود می‌توانند به یکی از موانع رشد بلندمدت تبدیل شوند از طرف دیگر نیز این واقعیت را بپذیرد که حمایت‌های فراگیر و غیرهدفمند اگرچه ممکن است عوام‌پسند تر باشند، اما با اجرای آنها نتیجه مورد نظر محقق نخواهد شد.

سیدهادی موسوی نیک
پژوهشگر اقتصاد رفاه
Alborz.payam@gmail.com

رهبر انقلاب در دیدار شرکت کنندگان مسابقات بین المللی قرآن کریم:

آمریکا متجاوز و دروغگو است

رهبر معظم انقلاب با بیان اینکه ملّت ایران جرات دارد که بگوید «مرگ بر آمریکا»، گفتند: آمریکا متجاوز و دروغگو است.

به گزارش پیام آشنا، رهبر معظم انقلاب اسلامی دیروز در دیدار اساتید، قاریان و حافظان برتر شرکت‌کننده در چهل و یکمین دوره مسابقات بین‌المللی قرآن و قشرهایی از مردم، قرآن را معجزه جاودانه نبی مکرم اسلام خواندند و تأکید کردند: توکل حقیقی به پروردگار، هر امر محالی را هم محقق می‌کند.

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای با تبریک میلاد باعبدالله‌الحسین(ع)، استمرار اعجاز قرآنی و نبوی را برکت عظیمی برای انسان و عالم وجود برشمردند و گفتند: هنگام مراجعه و تلاوت قرآن باید توجه کامل داشت که با معجزه رسول خاتم روبه‌روهستیم.

ایشان لفظ، تظم، مفاهیم، بیان سنت‌های الهی و همه چیز قرآن را معجزه خواندند و گفتند: اگر از این معجزه عظیم بهره‌گیری شود، همه مشکلات بشر برطرف می‌شود و زندگی جوامع بشری سامان می‌یابد.

رهبر انقلاب با اشاره به دسترسی اولیاء و علما و بزرگان به معارف بلند قرآنی، گفتند: برای آحاد بشر نیز همین تعابیر ظاهری و درس‌های مشهود قرآن، راهگشاست.

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در تبیین مفهوم قرآنی «توکل» گفتند: به فرموده کلام‌الله مجید، هرکس به خدا توکل کند خدا برای او کافی است؛ بنابراین اگر شروط توکل رعایت شود، این وعده الهی

حتماً تحقق می‌یابد.

ایشان، اعتماد و یقین به وعده‌های صادق الهی را شرط ذهنی توکل خواندند و افزودند: باید بدون هیچ‌گونه سوظن، یقین داشت که به لذن پروردگار، هر امر محالی ممکن خواهد شد.

رهبر انقلاب پیروزی مردم غزه بر رژیم صهیونیستی و رژیم آمریکا را نمونه‌ای از تحقق امر محال دانستند و گفتند: اگر گفته می‌شد مردم منطقه کوچک غزه با قدرت بزرگی مثل آمریکا می‌جنگند و بر آن پیروز می‌شوند، هیچکس باور نمی‌کرد اما این امر محال به اذن پروردگار محقق شد.

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای شرط دوم برای تحقق آیه «مَن یَتَوَکَّل عَلی الله فَهُوَ حَسبُه» را حضور در میدان عمل برشمردند و گفتند: خداوند در هر کاری بختی را بر عهده انسان گذاشته است و اگر علاوه بر یقین ذهنی به وعده‌های پروردگار، این وظایف هم انجام شود، بدون تردید هر کاری حتی اگر محال باشد، ممکن خواهد شد.

ایشان با اشاره به رویارویی استکبار با بسیاری از ملت‌های دنیا و نه فقط ملت ایران، گفتند: فرق این واقعیت را دارد که آمریکا متجاوز، دروغگو، فریبکار و استعمارگر است و به هیچ اصلی از اصول انسانی پایبند نیست؛ بنابراین، «مرگ بر آمریکا» می‌گوید اما دیگر جرأت بیان این حقایق و ایستادگی در مقابل آمریکا و ادای سهم خود در مبارزه با استکبار را ندارند؛ بنابراین به نتیجه‌ای هم نمی‌رسند.

رهبر انقلاب با تأکید بر ضرورت صبر و مجاهدت برای حصول نتیجه، صبر و تلاش ۴۶ ساله ملت ایران در مقابل صف‌آرایی همه مستکبرین جهان را باعث رشد همه جانبه کشور خواندند و افزودند: ملت ایران نه تنها در این رویارویی ضربه ندید بلکه در همه زمینه‌ها رشد و پیشرفت کرد.

ایشان تربیت هزاران جوان و نوجوان قاری و حافظ قرآن در سراسر کشور را نمونه‌ای از پیشرفت‌های معنوی کشور برشمردند و افزودند در جهات مادی نیز کشور رشد کرده و کارهای گوناگون و بزرگی به دست جوانان انجام شده که این پیشرفت‌ها با توکل به پروردگار تا رسیدن ملت به نقطه اوج و مطلوب خود ادامه خواهد یافت.

در ابتدای این دیدار رئیس سازمان اوقاف و امور خیریه، گزارشی از برگزاری چهل و یکمین دوره مسابقات بین‌المللی قرآن کریم با حضور قاریانی از ۲۶ کشور اسلامی در مشهد مقدس بیان کرد. برپایی دوره‌های حفظ و تلاوت، تفسیر و آموزش، مدیریت دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم و فعالیت‌های متنوع در زمینه ترویج معارف و فرهنگ قرآنی در کشور از محورهای گزارش حجت‌الاسلام‌والمسلمین خاموشی بود.

در این مراسم همچنین برخی شرکت‌کنندگان برتر مسابقات بین‌المللی اخیر قرآن کریم در مشهد مقدس، آقایان:

- سید محمد حسینی‌پور، تفر اول رشته قرائت
- استاد محمد علی جابین، داور بین‌المالی از کشور مصر
- محمد خاکپور، تفر اول رشته حفظ کل
- محمد حسین محمد، تفر دوم رشته قرائت از کشور مصر
- هاشم روغنی، قاری ممتاز بین‌المللی

و جمعی از نوجوانان ممتاز قرآنی به قرائت فرازهایی از کلام‌الله مجید و اجرای ابتهال پرداختند.

سازمان هواشناسی کشور خبر داد

احتمال افزایش بحرانی شاخص آلودگی در تهران و کرج

سازمان هواشناسی کشور برای استمرار پدیده وارونگی دما در شهرهای تهران و کرج که خطر افزایش شاخص آلودگی به حد بسیار ناسالم و آستانه خطرناک را به همراه دارد، هشدار نارنجی صادر کرد.

به گزارش پیام آشنا، بر اساس هشدار سطح نارنجی سازمان هواشناسی کشور، سامانه استمرار پایداری در جو و انباشت بیشتر آلاینده‌ها تا سه‌شنبه استمرار پدیده وارونگی دما و افزایش شاخص آلودگی هوا برای همه گروها در تهران و کرج را به همراه دارد.

اثر مخاطره این مخاطره افزایش غلظت آلاینده‌ها، افزایش شاخص آلودگی هوا در حد ناسالم برای همه گروه‌ها و در صورت عدم کنترل منابع آلاینده (ثابت و متحرک)، به ویژه در نقاط صنعتی و پرتردد، افزایش شاخص آلودگی به حد بسیار ناسالم و آستانه خطرناک اعلام شده است.

سازمان هواشناسی به مدیریت بهینه در مصرف سوخت‌های فسیلی و کنترل فعالیت‌های صنعتی آلاینده توصیه کرده است.

شهروندان در این شرایط از تردد غیرضروری و حرکات ورزشی در فضای باز پرهیز کنند.

کنترل و پایش مداوم شاخص‌های آلودگی توسط دستگاه‌های ذی‌ربط به منظور اتخاذ تصمیمات مقتضی برای حفظ سلامت شهروندان ضروری است.

سیگنال‌های مثبت مجمع درباره FATF

ایسنا- مجمع تشخیص مصلحت نظام در بررسی لوایح CFT و پالرمو در آستانه تصمیمی بزرگ قرار گرفته است. برداشتن این دو مانع که زمینه خروج ایران از لیست سیاه FATF را فراهم می‌کند و به خودتحریمی پایان می‌دهد به بلور فعالان اقتصادی می‌تواند به بهبود مبادلات تجاری و بانکی منجر شود.

رسیدگی به موضوع CFT و پالرمو که حل آن می‌تواند زمینه خروج ایران از لیست سیاه FATF را فراهم کند توسط مجمع تشخیص مصلحت نظام در حال انجام است. این دو موضوع از روز هفتم بهمن ماه در مجمع آغاز شده و گفته می‌شود در هفته جاری تعیین تکلیف خواهد شد.

به بلور بسیاری از کارشناسان پیوستن به FATF که در حال حاضر فقط ایران، کره شمالی و میانمار، خارج از این سیستم قرار دارند می‌تواند مبادلات تجاری ایران با سایر کشورها را بهبود ببخشد.

گذشته از نگاه افراطی و بعضا سنگاندازی برخی افراد در خصوص بررسی منطقی عضویت ایران در FATF بسیاری از فعالان اقتصادی، تولیدکنندگان، بازرگانان و صادرکنندگان که مشکلات و مصائب عدم عضویت در FATF را با گوشت و پوست خود لمس کرده‌اند، معتقدند که حل مناقشه سی‌اف‌تی و پالرمو و خروج ایران از لیست سیاه FATF می‌تواند در حوزه‌های مختلف تحول ایجاد کند.

این که فضای کلی مجمع چه دیدگاهی در این زمینه دارد هنوز کاملا مشخص نیست اما سه واکنش نسبتا مثبت این برداشت را ایجاد کرده که آرای مجمع به نفع تصویب این لوایح سنگینی می‌کند.

واکنش نسبتا مثبت این برداشت را ایجاد کرده که آرای مجمع به نفع تصویب این لوایح سنگینی می‌کند ابتدا سخنگوی مجمع در حساب کاربری خود از بررسی لوایح سی‌اف‌تی و پالرمو خبر داد.

در ادامه، علی لاریجانی بیان کرد که امیدواریم نتیجه بررسی‌ها به نفع کشور باشد.

عباس گارو، عضو کمیسیون امنیت ملی مجلس نیز در روزهای اخیر گفت که مجمع در این زمینه سیگنال‌های مثبتی ارسال کرده است.

از سوی دیگر قرار است (یکشنبه) نمایندگان مجلس مسأله FATF که هم‌اکنون در مجمع تشخیص مصلحت نظام قرار دارد را بررسی کنند؛ نمایندگانی که بین‌شان مخالفان خروج ایران از لیست سیاه اف‌ای‌تی‌اف نیز دیده می‌شود. البته به گفته قالیباف، مجلس دهم FATF را تصویب کرد و در رفت و آمد بین مجلس و شورای نگهبان اختلاف نظر بود؛ اما به مجمع تشخیص مصلحت ارجاع شد. این موضوع در مجمع تشخیص بحث شده و به جمع‌بندی نرسیدند و طول دوره یک سالهاش هم تمام شده است.

اف‌ای‌تی‌اف مجموعه‌ای از قوانین و مقررات است که بسیاری از آن‌ها در کشور در حال اجراست و بحث آن این روزها صرفاً درباره دو لایحه پالرمو و سی‌اف‌تی است. شورای نگهبان در مقاطع قبلی هیچ ایرادی نسبت به پالرمو نداشت و با توجه به ایرادات هیات عالی مجمع تشخیص مصلحت نظام موضوع به صحن مجمع تشخیص ارجاع شد. درباره CFT هم شورای نگهبان و هیات عالی مجمع ایراد داشتند.

کنوانسیون مبارزه با جرائم سازمان یافته فراملی موسوم به پالرمو از ۱۸۰ کشور متعهد می‌خواهد تا در خصوص جلوگیری از قاچاق انسان و جلوگیری از ساخت و قاچاق سلاح گرم و اجزای آن تلاش کنند. کنوانسیون مبارزه با تامین مالی تروریسم موسوم به سی اف تی (CFT) نیز یک کنوانسیون بین‌المللی است که به منظور مقابله با تأمین مالی تروریسم توسط سازمان ملل متحد تصویب شده است. تصویب این لایحه از جمله شرایط حذف دائم ایران از لیست سیاه FATF یا گروه ویژه اقدام مالی علیه پول‌شویی است.

ایران در حال حاضر در لیست سیاه FATF قرار داد که به باور موافقان، تصویب این لوایح عدم عضویت در این کنوانسیون و قرارگیری در لیست سیاه اف‌ای‌تی‌اف به معنی محرومیت سیستم بانکی ایران از سیستم بانکی بین‌المللی است که نتیجه‌ای جز کاهش مبادلات تجاری بین‌المللی، تحریم‌های اقتصادی از سوی صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی ندارد.

با این که روسیه و چین ارتباط سیاسی خوبی با ایران دارند به دلیل عضو نبودن ایران در FATF از صدور خدمات مهندسی بگیرد و سالیانه ۲۵ میلیارد دلار ارز که از این ناحیه می‌توانست وارد کشور شود از دست برود.

در شرایط فعلی شمارش معکوس برای پایان نتیجه بررسی سی‌اف‌تی و پالرمو در مجمع تشخیص مصلحت نظام و خروج ایران از لیست سیاه اف‌ای‌تی‌اف آغاز شده است و فعالان اقتصادی بیش از هر زمانی به برداشتن یکی از موانع تجارت از سر راه خود امیدوار شده‌اند؛ تا جایی که صمد حسن‌زاده - رئیس اتاق بازرگانی ایران - هم بر لزوم اتخاذ تصمیمی راهگشا، قاطع و تمام‌کننده به نفع اقتصاد ایران، از بزرگان عضو مجمع تشخیص مصلحت نظام درخواست کرده تا در راستای پذیرش کامل FATF برای شکوفایی اقتصادی و تحقق منافع ملی تلاش کنند.

نفت ما چه کسانی هستند. برعکس، نپیوستن به FATF و فروش نفت از مجاری غیررسمی باعث می‌شود حدود ۳۰ درصد پول حاصل از صادرات به جیب واسطه‌ها برود.

هادی خانی - دبیر شورای عالی پیشگیری و مقابله با جرایم پولشویی و تأمین مالی تروریسم - نیز در این زمینه تصریح کرده که عدم مدیریت فرصت‌ها و تهدیدهای توصیه‌های FATF در کشور و مشمول زمان کردن تصمیم‌گیری‌های کلیدی درخصوص استانداردهای بین‌المللی، عملاً این فضا را در اختیار کشورهای دشمن ما قرار می‌دهد که رفتارهای خصمانه علیه منافع ملی ما را به‌راحتی توجیه و سایر کشورها را در همراهی با خود قانع و شبکه‌سازی‌های منطقه‌ای و بین‌المللی علیه ایران دست‌نشدید کنند.

او آذرماه امسال گفت که طی دو سال و هشت ماه گذشته کل جذب سرمایه خارجی جذب شده در کشور ما فقط ۲.۱ میلیارد دلار بوده که محدودیت‌های ناشی از تحریم و FATF در پایین بودن این آمار تأثیرگذار بوده است.

عدم پذیرش ایران در FATF به از دست رفتن بسیاری از بازارهای منطقه‌ای منجر شده است. چند منطقه قبل ایرج رهبر - رئیس انجمن انبوهسازان استان تهران - با بیان این که ایران دومین کشور برتر در زمینه خدمات مهندسی است اظهار کرد که مشکل FATF باعث شده تا ترکیه جای ایران را در صدور خدمات مهندسی بگیرد و سالیانه ۲۵ میلیارد دلار ارز که از این ناحیه می‌توانست وارد کشور شود از دست برود.

در شرایط فعلی شمارش معکوس برای پایان نتیجه بررسی سی‌اف‌تی و پالرمو در مجمع تشخیص مصلحت نظام و خروج ایران از لیست سیاه اف‌ای‌تی‌اف آغاز شده است و فعالان اقتصادی بیش از هر زمانی به برداشتن یکی از موانع تجارت از سر راه خود امیدوار شده‌اند؛ تا جایی که صمد حسن‌زاده - رئیس اتاق بازرگانی ایران - هم بر لزوم اتخاذ تصمیمی راهگشا، قاطع و تمام‌کننده به نفع اقتصاد ایران، از بزرگان عضو مجمع تشخیص مصلحت نظام درخواست کرده تا در راستای پذیرش کامل FATF برای شکوفایی اقتصادی و تحقق منافع ملی تلاش کنند.

یادداشت

جنگ ترکیبی در عصر حاضر

درگیری‌های مدرن به شکلی فزاینده، پیچیده و چندبعدی شده‌اند؛ جنگ ترکیبی (Hybrid Warfare) با ترکیب ابزارها و تاکتیک‌های نظامی و غیرنظامی، مرزهای سنتی بین جنگ و صلح را کمرنگ کرده و چالش‌های جدیدی برای امنیت ملی و بین‌المللی ایجاد کرده است و در این میان، ظرفیت‌های فرهنگی و رسانه‌ها به عنوان ابزارهای قدرتمند، نقش محوری در این نوع جنگ ایفا می‌کنند.

جنگ ترکیبی با گسترش افقی میدان نبرد، حوزه‌های مختلف را در هم می‌آمیزد و آن را به عرصه‌های تخصصی و مستقل تبدیل می‌کند.

این رویکرد شامل استفاده همزمان از ابزارهای نظامی، اطلاعاتی، دیپلماسی، اقتصادی و فرهنگی است؛ اطلاعات غلط و عملیات سایبری برای تضعیف اراده سیاسی و ایجاد بی‌ثباتی به کار می‌روند؛ تحریم‌های اقتصادی و فشارهای مالی به عنوان ابزارهای غیرنظامی، اقتصاد کشور هدف را تحت تأثیر قرار می‌دهند؛ شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌های دیجیتال به عنوان ابزارهای نرم، افکار عمومی را هدایت و دستکاری می‌کنند و ظرفیت‌های فرهنگی مانند هنر، ادبیات و میراث تاریخی برای تقویت روحیه ملی و مقابله با پروپاگاندا استفاده می‌شوند و لذا همین همپوشانی و هم‌افزایی میان ابزارهای مختلف، پیش‌بینی و مقابله با جنگ ترکیبی را دشوار می‌سازد.

از طرفی، رسانه‌ها و فرهنگ به عنوان دو رکن اساسی در جنگ ترکیبی، نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌دهی به افکار عمومی و تقویت یا تضعیف روحیه ملی دارند؛ رسانه‌ها به عنوان سلاح نرم در جنگ ترکیبی می‌توانند اطلاعات غلط و اخبار جعلی برای ایجاد تردید و بی‌ثباتی در جامعه منتشر کنند؛ از شبکه‌های اجتماعی برای بسیج افکار عمومی علیه دولت یا نهادهای حاکمیتی استفاده کنند؛ اقدام به ایجاد شکاف‌های اجتماعی از طریق تبلیغات هدفمند و دستکاری ادراکات کنند یا این که از ظرفیت‌های فرهنگی به عنوان سپر دفاعی بهره گرفته و منجر به تقویت هویت ملی، مذهبی و انسجام اجتماعی از طریق هنر، ادبیات و میراث فرهنگی شوند، همچنین از نمادها و روایت‌های فرهنگی برای مقابله با روایت‌های دشمن استفاده کرده و جبهه فرهنگی و رسانه‌ای واحد برای مقاومت در برابر تهاجم‌های دشمن ایجاد کنند.

در این میان برای مقابله مؤثر با جنگ ترکیبی، تشکیل یک جبهه واحد رسانه‌ای و فرهنگی، یک اقدام ضروری است چرا که چنین جبهه‌ای می‌تواند با هماهنگی بین نهادهای فرهنگی، رسانه‌ها و سازمان‌های امنیتی، به عنوان یک قرارگاه عملیاتی عمل کند.

اهداف این جبهه نیز مشتمل بر هماهنگی در انتشار اطلاعات؛ جلوگیری از انتشار اخبار متناقض یا ایجاد یک روایت واحد و قوی، مقابله با اطلاعات غلط؛ شناسایی اخبار جعلی دشمن و خنثی سازی یا ایجاد شفافیت و اخبار درست، تقویت روحیه ملی و مذهبی با استفاده از ظرفیت‌های فرهنگی برای ایجاد امیدآفرینی و انسجام در جامعه و کسب اعتماد؛ هماهنگی بین رسانه‌ای در کشور و همچنین همکاری با رسانه‌ها و نهادهای فرهنگی سایر کشورها برای مقابله با تهدیدات فرامرزی، است.

البته جنگ ترکیبی به دلیل ماهیت چندوجهی و غیرخطی خود، چالش‌های منحصر به فردی ایجاد می‌کند که از آن جمله می‌توان به عدم شفافیت و ابهام با توجه به این که اقدامات اغلب در «مناطق خاکستری» و جایی که مرز بین جنگ و صلح نامشخص است، انجام می‌شوند؛ انکارپذیری با نظر به این که بازیگران مهاجم از روش‌های غیرمستقیم یا حملات سایبری غیرقابل ردیابی استفاده می‌کنند؛ تا مسئولیت اقدامات خود را انکار کنند؛ و وابستگی متقابل حوزه‌ها به عبارتی دیگر این که شکست در یک حوزه (مانند جنگ اطلاعاتی) می‌تواند به سرعت به حوزه‌های دیگر (مانند امنیت ملی یا اقتصاد) سرایت کند، اشاره کرد.

نکته حائز اهمیت دیگر در این مقوله این است که جنگ ترکیبی به عنوان یک تهدید چندی و چندوجهی، نیازمند پاسخ‌های جامع و هماهنگ است. پیروزی در این نوع جنگ مستلزم درک عمیق از ماهیت آن، توانایی پیش‌بینی و پیشگیری از حملات و پاسخگویی مؤثر در همه ابعاد است.

در این میان، ظرفیت‌های فرهنگی و رسانه‌ها به عنوان ابزارهای کلیدی، نقش تعیین‌کننده‌ای در تقویت مقاومت ملی و مقابله با تهدیدات ترکیبی ایفا می‌کنند.

و اما پیشنهادات:

۱. تشکیل جبهه واحد رسانه‌ای و فرهنگی:

-ایجاد یک قرارگاه عملیاتی متشکل از نهادهای فرهنگی، رسانه‌ها و سازمان‌های امنیتی برای هماهنگی در انتشار اطلاعات و مقابله با پروپاگاندا.

- توسعه استراتژی‌های رسانه‌ای برای تقویت روایت‌های مؤثر و خنثی‌سازی روایت‌های دشمن.

۲. تقویت ظرفیت‌های فرهنگی:

- استفاده از هنر، ادبیات و میراث فرهنگی برای تقویت هویت ملی، مذهبی و انسجام اجتماعی.

- حمایت از تولیدات فرهنگی که امنیت، امید، ایثار، مقاومت، شهادت، استکبار ستیزی و ایستادگی در برابر تهدیدات را ترویج می‌کنند.

۳. ارتقاء سواد رسانه‌ای و فرهنگی:

-آموزش شهروندان درباره تاکتیک‌های جنگ ترکیبی به ویژه در زمینه اطلاعات غلط و پروپاگاندا.

-افزایش آگاهی عمومی درباره اهمیت فرهنگ و رسانه در مقابله با تهدیدات نوظهور.

۴. سرمایه‌گذاری در آموزش و پژوهش:

- توسعه برنامه‌های آموزشی تخصصی برای مقابله با جنگ ترکیبی در حوزه‌های فرهنگی و رسانه‌ای.

-حمایت از پژوهش‌های دانشگاهی و مراکز مطالعاتی برای تحلیل و پیش‌بینی تهدیدات نوظهور.

۵. تقویت همکاری‌های بین‌المللی:

-ایجاد سکوهای مشترک برای به اشتراک‌گذاری اطلاعات و تجربیات در مورد تهدیدات ترکیبی.

- هماهنگی سازمان‌های داخلی و بین‌المللی برای مقابله با تهدیدات فرامرزی.

۶. هم‌افزایی نهادهای فرهنگی و رسانه‌ای همسو در داخل کشور در جهت تولید محتواهای اثرگذار

در پایان، جنگ ترکیبی به عنوان یک پدیده نوظهور، نیازمند رویکردی جامع و چندبعدی است و تنها با درک عمیق از ابعاد این تهدید و اتخاذ استراتژی‌های پیشگیرانه و پاسخگو، می‌توان از امنیت ملی و بین‌المللی در برابر این چالش‌های پیچیده محافظت کرد و در این مسیر، ظرفیت‌های فرهنگی و رسانه‌ها به عنوان ابزارهای قدرتمند نقش کلیدی در تقویت مقاومت ملی و مقابله با تهدیدات ترکیبی ایفا می‌کنند.

حمیدرضا عمادی
مدرس دانشگاه و پژوهشگر حوزه رسانه